

В. П. Колечкін

ТАНКОВЕ ОЗБРОЄННЯ ЧАСТИН 5-Ї ГВАРДІЙСЬКОЇ ТАНКОВОЇ АРМІЇ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ НАСТУПАЛЬНІЙ ОПЕРАЦІЇ 5-17 СІЧНЯ 1944 Р.

5 гвардійська танкова армія була сформована 25 лютого 1943 року. Очолив армію колишній командир 3-го гвардійського танкового корпусу Павло Ротмістров, який отримав звання генерал-лейтенанта. Спочатку армія складалася з 3-го та 29-го танкових і 5-го гвардійського механізованих корпусів. Протягом півроку відбувалося навчання танкістів, а також доукомплектування армії технікою та людьми, переформування підрозділів. Бойове хрещення армії відбулося під час Курської битви у липня 1943 року (грандіозній танковій битві під Прохорівкою). Після закінчення Курської битви без суттєвого поповнення армія взяла участь у Білгород-Харківській наступальній операції, битві за Дніпро, а також у боях за розширення дніпровських плацдармів.

Після трьох спроб пробитися до Кривого Рогу у 5-й гв. ТА залишилося не більше 70 танків з приблизно 600-700, які були у ній ще у жовтні. Тож командуючий вирішив припинити атаки на криворізькому напрямку. Натомість армія, майже без перепочинку, розпочала просування до Олександрії та Знам'янки. Німецькі танкові підрозділи були також суттєво послаблені, проте проти 100-150 радянських танків німецьке командування мало до 200 танків та 2-3 десятки самохідних гармат. Використовуючи їх як мобільні заслони, гітлерівці час від часу примушували радянську піхоту зупинитися і навіть відступати.

5 гв. ТА спершу допомагала піхотним підрозділам на Олександрійському напрямку, маючи на меті згодом знову повернути на Кривий Ріг. Проте Олександрію не вдавалося взяти протягом трьох тижнів. Внаслідок виснажливих боїв 8-й механізований корпус залишився майже без танків і був виведений з лінії фронту. Лише 6 грудня, користуючись відступом ворожих військ, радянська піхота увійшла до Олександрії.

9 грудня 1943 року після дводенних напружених атак танкісти разом з піхотою звільнили м. Знам'янка. На той момент 5-а гв. ТА мала лише 49 танків у строю. До 5 січня частини 5-ї гв. ТА поповнювалися бойовою технікою та особовим складом. На початок січня завдяки постачанню нових танків та роботі ремонтних підрозділів у її рухомому складі було вже близько 250 «тридцятьчетвірок», Т-70 та канадських «валентайнів», а також 127 самохідних гармат.

5 січня 1944 року розпочався наступ Червоної Армії у напрямку Кіровограда. Основні сили 5-ї гв. ТА наступали у районі сіл Покровське, Митрофанівка, Плавні разом з частинами 7-ї гвардійської армії.

7-й механізований корпус мав підтримати 5-у гвардійську армію, що наступала на північ від обласного центру.

У районі Митрофанівка-Покровське піхота не змогла повністю прорвати німецьку оборону, тому танки довелося вводити у бій раніше, ніж планувалося. 25-а танкова бригада 29-го танкового корпусу на підступах до Покровського нашо-вхнулася на батарею 88-мм зеніток; за декілька годин було втрачено 47 танків з

59. 31-а та 32-а бригади, що здійснювали обхід Покровського через Плавні вийшли до села лише наступного дня, хоча і втратили менш ніж 10 танків у бою, та ще 5, втопивши у багнюці. У той же час на другорядному напрямку, незважаючи на протидію ворожих танків, 7-й мехкорпус допоміг піхоті прорвати німецькі позиції. Ротмістрів негайно перекинув на допомогу свій резерв – 8-й механізований корпус, який мав обійти місто з півночі. Одночасно протягом 6 січня 29-й та 18-й корпуси подолали ворожий опір і до ранку 7 січня вийшли до Клинців, розвиваючи обхід Кіровограда з півдня.

У ніч на 7 січня танкісти зайняли Лелеківку, Обознівку, Федорівку, перетявши шляхи відступу трьом німецьким дивізіям, що застрягли у місті.

Командир 3-ї танкової дивізії вермахту, не звертаючи уваги на пряму заборону відступати, вирішив вивести дивізію з міста до району Грузького і спробувати деблокувати решту німецьких частин ударом ззовні.

Командування 2-го Українського фронту вирішило розвинути успіх. 18-й та 29-й танкові корпуси отримали наказ наступати на Новоукраїнку та Помічну, 8-й механізований мав взяти Малу Виску та допомогти фронту взяти Новомиргород. 1-й окремих мотоциклетний полк мав обійти Помічну з південного сходу і сприяти піхотним підрозділам у її визволенні. Проте назустріч танковим підрозділам Червоної Армії німецьке командування кинуло 4-у, 11-у, 6-у танкові дивізії та дивізію «Велика Німеччина». Активно діяли у районі Грузького частини 3-ї танкової дивізії, з Кіровограда через Лелеківку проривалася 14-а танкова і дві піхотні дивізії. Танкісти Ротмістрова 10-11 січня змушені були вести важкі зустрічні бої. В результаті більшість німецьких військ змогли вийти з району Лелеківки назустріч своїм військам.

8-й механізований корпус у ніч з 8 на 9 січня зміг пройти через ворожі позиції, розгромив штаб 47-го німецького корпусу, станцію Мала Виска, аеродром ворожих винищувачів. Проте корпус, залишившись без зв'язку, припинив просування. 10-12 січня під ударами ворожої авіації та мотопіхоти корпус вийшов до району Катеринівки, здав залишки танків іншим підрозділам і був відведений на поповнення та відпочинок.

15 січня 2-й Український фронт зробив останню спробу розвинути наступ. Незважаючи на те, що його військам вдалося взяти районний центр Олександрівка, вийти до Новоукраїнки та Новомиргорода не вдалося. У танкових корпусах залишилося буквально по декілька боєздатних танків і Ротмістрів віддав наказ припинити наступ. 22 січня 20-й та 29-й танкові корпуси армії, що не брали участі у останніх боях, ремонтуючи техніку, отримали наказ здійснити марш на північ Кіровоградщини у рамках підготовки Корсунь-Шевченківської операції.